

Herní specialista

Klíčová slova:

Herní specialista

Figuríny Pét'a a Petruška

Porozuměním důvodům hospitalizace

Pomoc dětem při objasnění diagnostické a léčebné procedury

Základní školy při nemocnici

⇒ **Kdo je herní specialista**

V nemocnicích při dětských odděleních pracují herní specialisté. Herní specialista se snaží pomoci hospitalizovanému dítěti. Objasňuje dítěti důvod jeho hospitalizace, neznámé diagnostické a léčebné procedury, které dítě musí podstoupit. Vysvětlováním a citlivým přístupem se snaží odstraňovat obavy z neznámého.

Herní specialista naslouchá dětem, jejich obavám, umožňuje jim vyjádřit to, co cítí a co potřebují sdělit. Hospitalizované děti procházejí různými krizemi, vycházející z mnoha příčin – nemoc, umírání, bolest, rodina, kamarádi, vzhled, nejistota, ostatní nemocné děti, nedostatek informací apod.

Herní specialista se snaží u dětí o udržení dobrého psychického stavu, který pak kladně ovlivňuje léčebný proces.

⇒ **Koho herní specialista oslovuje**

Herní specialista pracuje s dětmi a s jejich rodinnými systémy (rodiče, prarodiče, sourozenci). Nedílnou součástí je spolupráce se zdravotním personálem, učiteli a vychovateli školy při nemocnici a také s učiteli kmenové školy dítěte.

⇒ **Pomůcky herního specialisty**

Úkolem herního specialisty by měla být snaha zajistit co nejpříjemnější prostředí pro děti. Z tohoto pohledu se vzhled nemocnic od roku 1989 velice změnil. „Běloba“ v nemocnicích se postupně vytrácí. Stěny jsou barevné, jsou na nich kresby a obrázky. Jsou zřizovány herny pro děti, kde mají možnost výběru různých hraček. I pro děti na lůžku je zajištěna možnost hrát si.

Herní specialista má k dispozici látkové figuríny Pěťu a Petrušku, které mají ve zjednodušené podobě provedeny orgány na suché zipy, např. srdce, plíce atd. Slepé střevo je plně odnímatelné. Figuríny jsou „oživeny“ terapeutem.

Další pomůckou jsou fotoalba a fotoseriály, v nichž jsou přímo na konkrétních pracovištích vyfoceni Pěť a Petruška při různých zdravotnických zákrocích.

K lepší orientaci herní specialista vytvoří tabuli s fotografiemi lékařů, sester, učitelek a pomocného personálu.

Herní specialista využívá i zdravotnických materiálů k demonstraci jednotlivých lékařských zákroků a výkonů.

⇒ **Náplň práce herního specialisty**

Základním úkolem je snaha pochopit psychiku hospitalizovaného dítěte a jejich rodičů.

Práce herního specialisty začíná ještě před samotnou hospitalizací dítěte. Musí se důkladně seznámit s důvodem hospitalizace a co dítě všechno v nemocnici čeká. V tomto ohledu je velmi důležitá spolupráce s lékaři. Velmi důležitým požadavkem na herního specialisty je orientace v nálezech, zpráv od lékařů a znalost postupů, zákroků a to z toho důvodu, aby to všechno mohl ve srozumitelné podobě popsat dítěti. S dítětem a rodiči se setkává ještě před samotnou hospitalizací. Všichni si projdou oddělení, na kterém bude dítě hospitalizováno a jsou všichni seznamováni s prostředím a personálem. Návštěva oddělení ještě před hospitalizací je nesmírně užitečná. Dítě potom nenastupuje do neznámého prostředí a mělo možnost si projít oddělení v bezpečné blízkosti svých rodičů. I pro rodiče má tato návštěva význam, protože mohou lépe dítě připravit a i u nich se snižují určité obavy. Už neposílají dítě do úplně neznámého prostředí. Společně s Pěťou a Petruškou si procházejí oddělení, mohou si změřit tlak, teplotu.

Když je dítě hospitalizované je důležité, aby bylo seznáeno s chodem nemocnice, s denním režimem. Herní specialista seznámí dítě s ostatními hospitalizovanými dětmi. Děti mají k dispozici i fotoalba, kde jsou pro ně přijatelným způsobem popsány či znázorněny zákroky, které je čekají.

Příprava před zákroky a vyšetřeními je jedním z nejdůležitějších úkolů herního specialisty. Herní specialista musí dítěti popsat všechny důležité kroky, které jsou např. před operací nezbytné. Dítě by mělo vědět, že nebude moci před operací jíst, že na operačním sále bude muset být nahé, že bude usnáno. Mělo by vědět, co všechno uvidí na operačním sále, a mělo by být seznámeno s pooperačními nepříjemnými okamžiky. Pěť a předvede, jaké měl potíže

například s chůzí, že zvracel apod. Při vytahování stehů obrátíme pozornost k brzkému odchodu domů.

Dítě by mělo dostat prostor na otázky, mělo by být optáno na jeho obavy. Herní specialista by měl být připraven, i když to jsou děti, a i když se může jednat o jednoduchý zákrok, na otázky spojené s obavami ze smrti, ztráty vzhledu a dalších náročných témat. Měl by je plně respektovat.

Velmi záleží na věku dítěte a na vývojovém stadiu, kterým si prochází. Z vývojového hlediska by měla především vycházet jeho práce.

Práce a možnosti herního terapeuta jsou řízeny zdravotním stavem dítěte a ošetřující lékař určuje, co dítě smí či bude smět. V tomto ohledu je spolupráce velmi důležitá.

⇒ **Zásady práce herního specialisty**

- Herní specialista musí podávat dítěti pravdivé informace, protože jenom tak si získá důvěru pro další práci.
- Vychází z dobrých znalostí o diagnóze ⇒ studium, konzultace s lékaři o osobním seznámením se zákroky a vyšetřeními.
- Respektuje práva na soukromí – informace na některá vyšetření poskytuje individuálně
- Spolupráce se zdravotníky

⇒ **Vzdělání herního specialisty**

- Studijní stáže, semináře, samostudium
- Psycholog, speciální pedagog, pedagogický pracovník
- Znalosti a vědomosti z oblasti medicíny - podle oddělení, umět číst lékařské zprávy.
- Je otevřeno třísemestrové studium na UP v Olomouci.

Literatura:

Pipeková, J., Vítková, M. (ed.): Terapie ve speciálně pedagogické péči. Paido, Brno 2001

Další informace z přednášek na PdF MU – speciální pedagogika, předmět Metodiak speciálních škol III.

Doplnění referátu:

<http://www.fnbrno.cz/article.asp?nArticleID=55&nDepartmentID=14&nLanguageID=1>

Speciální základní škola

1. Základní charakteristika školy

Jsme Speciální základní škola při fakultní nemocnici Brno, pracoviště dětská nemocnice, Černopolní 9. Naším zřizovatelem je Krajský úřad Jihomoravského kraje, Žerotínovo nám3/5, 601 82, Brno. Ředitelkou školy je Mgr. Ilka Vaňurová. Naše škola byla jako právní subjekt zařazena do sítě škol 24.5.1996. Celková kapacita školy je 200 žáků školy a 180 dětí školní družiny. Vzdělávacím programem naší školy je " Základní škola" č.j: 16847/96-2, který je vždy přizpůsoben individuálním potřebám nemocných dětí. Pokud je dítě vzděláváno v jiném programu, je navázán ještě užší kontakt s kmenovou školou, a plynule se pokračuje ve vzdělávání dítěte. Škola zajišťuje vzdělávání hospitalizovaných dětí na 19 odděleních dětské nemocnice FN Brno. Výuka probíhá rovněž v I. a II. ortoptické třídě. Dětská nemocnice má spádový charakter a jsou v ní hospitalizovány děti z celé oblasti Moravy, jejichž zdravotní stav není možné z důvodu vysoce specializované léčebné péče realizovat v místě bydliště. Naše děti jsou mnohdy dlouhodobě nebo opakovaně léčeny a mají časté absence ve svých kmenových školách, které pak ohrožují kontinuitu vzdělávacího procesu, čemuž se snažíme zabránit. Přímo v areálu nemocnice je 16 tříd, které zpravidla odpovídají 1-2 oddělením. Počet oddělení ve školní družině je nižší a odpovídá počtu vychovatelek, kdy pedagogové pracují i na třech odděleních současně. Víme, že situace není zcela uspokojivá, ale snažíme se saturovat potřeby všech dětí a bránit u nich mimo jiné projevům hospitalismu.

2. Historie školy

První písemné zprávy o vyučování hospitalizovaných žáků v brněnských zdravotnických zařízeních se objevily už v 19. století. Podle nich se pravděpodobně vyučovali již děti v první dětské nemocnici - v Kinderschpitalu zu Cyril und Methud, která stála v dnešní Kounicově ulici, již r. 1846. *" Ředitelství této nemocnice se postaralo o to, aby vzrostlé děti, pokud to jejich zdravotní stav připouštěl, zvláště rekonvalescenti, měli dvakrát týdně kromě duchovního vyučování také současně opakování v předmětech, v nichž byli vyučováni ve škole."* (Moravia. 10. 1847) Tato pravděpodobně první škola v nemocnici na území města Brna však brzy pro nepochopení nadřízených úřadů zanikla.

V dětské nemocnici byla ustavena první třída základní školy ve školním roce 1953 - 54, kdy z podnětu MUDr. V. Kludsky, přednosta infekčního oddělení a na doporučení ředitele nemocnice MUDr. V. Mazala, bylo školským odborem MNV v Brně povoleno vyučování na interním oddělení. Vyučovat se začalo 1. února 1954 v jedné třídě, ale již v příštím roce byly povoleny dvě další třídy na ostatních lůžkových odděleních. První dva roky škola neměla své ředitelství, třídy byly pouze expoziturou zvláštní školy na Traubově ulici v Brně. Teprve 1. září 1955 začíná opravdový rozvoj školy v Krajské dětské nemocnici v Brně, Černých Polích, protože k tomuto dni byla zřízena samostatná škola s vlastním ředitelstvím a devíti učiteli. První ředitel Josef Juda tu působil až do roku 1967, poté tři roky byl tři roky ředitelem Oldřich Siegel, po něm následovaly Josefa Čermáková a Anna Janišová, od roku 1990 do roku 1997 Marie Mičková a v současnosti je ředitelkou Ilka Vaňurová. Z původních devíti

tříd na lůžkových odděleních se postupně podle potřeby rozrostla škola na dvacet tříd lůžkových oddělení a dvacet jedna oddělení školní družiny. Nyní má škola 18 učitelů a 13 vychovatelek. Skladbu základní školy doplňují první a druhá třída ortoptická. Jsou do nich zařazováni žáci brněnských škol trpící tupozrakostí, kteří jsou zároveň ambulantními pacienty očního oddělení. Do tříd docházejí denně po celý školní rok. Vedle nezkrácené výuky se pravidelně zúčastňují rehabilitačního cvičení v nemocnici a během roku se někteří z nich podrobují léčení na očním oddělení včetně složitých očních operací. Žáci se z ortoptických tříd vracejí zpět do svých kmenových škol.

Ke dni 24.5.1996 byla Spec. ZŠ při FN Brno, Černopolní 9, zařazena jako právní subjekt do sítě škol.

3. Škola, kde se děti rády učí

Před více než čtyřiceti lety byla založena základní škola při dětské nemocnici v Brně. Ke vzniku tohoto výchovně vzdělávacího zařízení přispěla skutečnost, že si zdravotničtí pracovníci a přednostové klinik začali uvědomovat nutnost poskytnout hospitalizovanému dítěti nejen odbornou a ošetrovatelskou péči, ale také udržet v dobrém stavu psychiku, která se výrazně podílí na zlepšování zdravotního stavu.

Pacienti školního věku nejsou ponecháni neveselým myšlenkám o vývoji nemoci nebo nekonečnému sledování televizních pořadů. Přichází za nimi učitelka a vychovatelka základní školy. Vychovatelka se ve školní družině snaží dítěti vytvořit prostředí podobné domovu, zaměstnat je a nepřipustit, aby se zabývaly svojí nemocí. Zaměstnání v družině navazuje na školní práci, zajišťuje plnou duševní aktivitu dítěte, rozvíjí zájmovou činnost ve výtvarné, estetické, hudební a pracovní výchově.

Paní učitelce ze základní školy se pyšní prvňáčci rádi pochlubí svými dovednostmi a houževnatě usilují o pokračování v učivu. Žáci vyšších ročníků se mnohdy obávají zameškání učební látky a vítají školní práci s nadějí, že to " přece jen po návratu do školy nebude tak zlé". Učitelé samozřejmě přihlížejí k vývoji zdravotního stavu a kladou přiměřené nároky. Díky individuálnímu přístupu, který je zde základní vyučovací metodou, dosahují děti mnohdy lepších učebních výsledků, než v kmenové škole. A tak se nedivme, že nezřídká zazní otázka: " Paní učitelko, kdy se zase budeme učit?"

4.Specifika školy při zdravotnickém zařízení

Speciální školy při zdravotnických zařízeních definuje školský zákon č. 29/1984 Sb. o soustavě základních a středních škol ve znění pozdějších předpisů. Podmínky působení jsou stanoveny vyhláškou MŠMT ČR č. 127/1997 Sb. o speciálních školách a speciálních mateřských školách.

Doba přímé speciální pedagogické péče se řídí individuálně zdravotním stavem žáků. Koncepce škol při nemocnicích vyplývá ze specifiky tohoto zařízení, kdy jde především o nové pojetí zdravotní péče a přirozené potřeby nemocných a zdravotně oslabených dětí. Všechna zdravotnická zařízení a rovněž i dětská nemocnice směřují ke zkrácení pobytu dětí na lůžkových odděleních a převádění péče o ně do domácího či ambulantního léčení. To se týká jak dětí chronicky a dlouhodobě nemocných tak jednorázově krátkodobě nemocných nebo zdravotně oslabených. Tyto dvě základní skupiny léčených dětí vyžadují zcela odlišný přístup pedagogů a jiný způsob organizace činností. Z hlediska pedagogického však není

rozhodující délka pobytu ve zdravotnickém zařízení, výchovu a vzdělávání je bezpodmínečně nutné zajistit vždy. Částečný přenos léčebné péče do domácího prostředí přináší řadu úkolů pro speciální pedagogy naší školy a vede k těsnější spolupráci s kmenovými školami, odborníky SPC, pediatry a je otázkou další legislativy a možností finančních prostředků vytvoření funkce ambulantního speciálního pedagoga. Speciální pedagogové respektují přirozené potřeby nemocných dětí. Jejich působení je organickou součástí komplexní rehabilitační péče, která zahrnuje různé profesní oblasti. U nemocného dítěte se soustřeďuje péče zdravotnická, rehabilitační, psychologická, logopedická, pedagogická, případně další. Za primární je třeba považovat péči léčebnou, od které však nelze oddělovat ostatní složky, které na sebe navazují, ovlivňují se a navzájem se doplňují. V případě absence některé z nich je narušen celý léčebně výchovný systém. Význam výchovy a vzdělávání je proto značný. Speciální pedagog zabezpečuje ve škole při zdravotnickém zařízení následující funkce:

- **pedagogickou** - tzn. zajištění kontinuity výchovy a vzdělávání,
- **léčebnou** - odvádí pozornost od nemoci, čímž pozitivně ovlivňuje celkový zdravotní stav dítěte,
- **psychologickou** - usnadňuje adaptaci ve zdravotnickém zařízení, umožňuje zprostředkování kontaktu s okolním světem. Vytváří citové zázemí v cizím neznámém prostředí, reguluje citovou labilitu,
- **sociální** - umožňuje získat ucelené vzdělání, čímž utváří lepší předpoklady pro uplatnění v životě.

Předpokladem správného výchovného působení je diagnostická činnost speciálního pedagoga a informovanost o prognóze zdravotního stavu dítěte. Speciální pedagog má tak možnost upravovat výchovné a vzdělávací metody a prostředky podle potřeb a možností dítěte. Cílem pobytu dítěte ve zdravotnickém zařízení je jeho léčení a uzdravení. Tomuto cíli se podřizuje výchova a vzdělávání. Léčebné zákroky nelze tedy chápat jako narušování výchovně vzdělávací práce s dítětem. Speciální škola při zdravotnickém zařízení plní dále důležitý úkol v prevenci projevů hospitalismu, v indikovaných případech působí terapeuticky s využitím reedukačních a kompenzačních metod práce. Základem úspěšnosti práce speciálního pedagoga je kvalita jeho osobnosti a odborná kvalifikace. Kromě obecných požadavků vyplývajících z obsahu jeho práce i specifické úkoly jako je humánní vztah k nemocným dětem, svědomité plnění povinností učitele a vychovatele a celkové pozitivní ladění.

5. Oblast výběru a odborné přípravy speciálních pedagogů

Předpokladem pro pedagogickou práci ve speciální základní škole při nemocnici je vysokoškolsky vzdělaný speciální pedagog, který je velmi kreativní, má výborné organizační schopnosti a je schopen obsáhnout výuku celé základní školy. Jeho morálně volní vlastnosti by měly být nadprůměrné. Jejich vzdělání není nikdy ukončeno, neboť změny v léčebném režimu a nové pedagogické metody přinášejí změny v jejich pedagogické práci a nutí je k celoživotnímu vzdělávání. Pravidelně se účastní seminářů pořádaných CDVÚ, ŠÚ, MŠMT, pedagogickými fakultami, zahraničními lektory i jinými organizacemi.

Specifikou vzdělávání školy při zdravotnickém zařízení je i vzdělávání pedagogů obzvl. vychovatelů v oblasti herní terapie. Je otevřeno třísemestrové studium na UP v Olomouci, kam se již naši pedagogové přihlásili..

6. Oblast preventivní

Speciální základní škola při Fakultní nemocnici Brno spatřuje svou preventivní činnost ve spolupráci se kmenovými školami, což jsou školy celé spádové oblasti Moravy, s odborníky ze SPC, obzvl. SPC Sekaninova ul. v Brně při vřazování dětí do první ortoptické třídy, s psychology a psychiatry jednotlivých lůžkových oddělení, zejména onkologie a interny, pediatriy a všemi dalšími pracovníky nemocnice.

Důležitá je poradenská práce s rodiči nemocných dětí, navazování kontaktů s dítětem a rodinou, práce v rodině, příprava dítěte a rodiny před vstupem do zdravotnického zařízení, zabezpečení výchovně vzdělávacího procesu po propuštění do domácí péče. Upřednostňujeme práci prostřednictvím herní terapie s loutkami Pěťou a Petruškou. Pomoc speciálního pedagoga kmenovým školám, vzájemné kontakty a informovanost o žácích propuštěných z léčebného pobytu, odborná pomoc učitelům kmenových škol při zajišťování výuky či při návratu dítěte do kmenové školy tak, aby byly naplňovány povinnosti vyplývající ze školského zákona o docházce a vyučování dlouhodobě nemocného dítěte v domácím prostředí.

Naše škola se podílí a úzce spolupracuje na projektech dětské nemocnice " Strategická operace", " Jak být baby friendly", "Nemocnice pro děti", kdy rodiče jsou hospitalizováni s dětmi společně na odděleních, nejsou omezeny návštěvní hodiny, rodiče i pedagogové - herní specialisté mohou dítě doprovázet až na operační sál. Mění se celý vzhled i struktura organizace ku prospěchu samotných dětí. Škola pořádá ve spolupráci s nemocnicí a širokou veřejností množství aktivit majících dnes již periodický charakter, jako je např. Dětský den s atraktivním programem, návštěvy dětí v ZOO a naopak návštěvy zvířátek ze ZOO v dětské nemocnici, výstavy výtvarných prací s vernisáží " Střepy štěstí", "Olympijské dny", divadelní představení loutkového divadla Radost atp.

7. Materiální vybavení

V této oblasti je třeba pamatovat kromě běžných požadavků na školní prostředí zejména na dostatek podnětů a stimulujících prvků, motivujících nemocné dítě. Naše škola co se týče oblasti učebních pomůcek má velmi dobrou úroveň, na všech odděleních mají děti k dispozici počítač s výukovými programy. Každé oddělení je zabezpečeno vlastní knihovnou obsahující všechny potřebné učebnice nutné pro výuku. Učitelská knihovna je pravidelně doplňována o nové tituly především pedagogického směru. Výchovně vzdělávací proces je zabezpečen v celodenním režimu. Vychovatelky mají k dispozici barevné televizory, videa, radiomagnetofony, hry, hračky, speciální pomůcky pro herní terapii, materiál pro výtvarnou práci včetně keramické pece. Složitější je situace s prostory pro samotnou výuku, neboť ta je organizována většinou individuálně u lůžek dětí, jen na některých odděleních v jídelnách, což samozřejmě není nejvhodnější. Dvě ortoptické třídy jsou umístěny v areálu Dětské nemocnice. Jedná se o vyhovující prostory, které jsou však nevhodně umístěny mimo areál v budově, na níž jsou uplatňovány restituční nároky. Vedení nemocnice nám nabídlo překrásné prostory přímo v areálu dětské nemocnice v bezbariérové budově a zadalo projekt, došlo k úspěšnému jednání mezi vedením nemocnice a školským úřadem a realizaci stavby. Školní rok 2000/2001 byl zahájen v nové škole.

8. Oblast metodická

V oblasti metodické je žádoucí vyučovat každého žáka podle vzdělávacího programu jeho kmenové školy a na jeho základě stanovit individuální výchovně vzdělávací plán s určením základních požadavků a rozsahu výuky vzhledem k individuálním potřebám a schopnostem každého z žáků. Obsah výuky a vzdělávání je podmíněn tvořivou prací speciálního pedagoga. Plán a jeho aktivity se mění vždy v závislosti na zdravotním stavu dítěte. Obsahová náplň práce všech pedagogických pracovníků závisí na charakteru onemocnění pacienta (každé oddělení má svá specifika), na věku dítěte, na jeho možnostech. Speciální pedagog musí hospitalizovaným žákům poskytnout základ všeobecného vzdělání v rozsahu závislém na jejich zdravotním stavu, léčebném režimu a materiálních podmínkách zdravotního zařízení. Současně se zaměřujeme na formování osobnosti jednotlivých nemocných žáků, při změněném zdravotním stavu a se zřetelem na jejich další životní perspektivu. Didaktická práce ve škole se vyznačuje úpravou obsahu a metod vyučování i zvláštnostmi v organizaci vyučování. Nedílnou a velmi podstatnou součástí práce speciálního pedagoga je psychologické působení na malého pacienta. Často pouze učitel je pro dítě jediným kontaktem a spojením se světem a děním mimo nemocnici. Proto si pedagog musí najít čas s dítětem popovídat o jeho problémech, podpořit práci lékařů a sester tím, že dítěti vysvětlí jejich počínání, odůvodní nepříjemné zákroky pomocí herní terapie. V posledních dvou letech naše škola důsledně uplatňuje na všech odděleních při práci speciálních pedagogů nově zaváděný program " Herní specializace", který prolíná celým výchovně vzdělávacím procesem. Jde o snahu pochopit psychiku hospitalizovaných dětí a jejich rodičů. Velmi důležitým úkolem herní specializace je příprava dětí před pobytem v nemocnici, příprava při příchodu hospitalizovaného dítěte do nemocnice a příprava před zákroky a vyšetřeními. Vše se realizuje pomocí dramatické výchovy se dvěma loutkami Peťou a Petruškou, kteří se stávají kamarády nemocných dětí a jejichž prostřednictvím se děti vše dovídají. Nezbytnými pomůckami jsou pak lékárníčky, fotoalba, foto seriály, videa, dobrá spolupráce s personálem nemocnice a dodržování několika zásad:

- herní specialista musí dětem vždy podávat pravdivé informace, protože jenom tak si získá důvěru pro další práci,
- vychází z dobrých znalostí diagnóz získaných studiem, konzultacemi s lékaři, účastí na vizitách, osobním seznámením se zákroky a vyšetřeními,
- respektuje právo dítěte na soukromí (informace),
- velmi úzká spolupráce se zdravotníky a společné vytváření podmínek pro úspěšný léčebný proces.

Vědomosti a znalosti oboru herní specializace získáváme účastí na studijních stážích (Pardubice, Hradec Králové), seminářích (Praha, Pardubice), samostudiem, výměnou zkušeností s jinými herními specialisty v ČR i zahraničí (Anglie). Herní terapie je velmi cennou a uznávanou součástí komplexní léčebné péče. Základní činností žáků naší školy přes všechny aktivity a nové formy práce zůstává učení, kde jde často o práci s jednotlivými dětmi. Individuálními výchovně vzdělávacími metodami volíme takové postupy, které přinášejí dětem radost z dosažených výsledků. Někdy je třeba doučit potřebnou látku. Děti se současně připravují na úspěšné pokračování ve své kmenové škole. Často po velmi dlouhé době nespokojenosti kmenových učitelů a rodičů dětí, dochází k rozvoji kladné motivace a pozitivnímu vztahu k učení. Tvoří se učební a studijní návyky, které jsou pro ně do budoucna

velikou životní pomocí. Dosáhnout kladných reakcí malých pacientů na nabízené aktivity dává předpoklady pro účinné a soustavné působení speciálního pedagoga.

"Úmluva o právech dítěte" ratifikovaná FS ČSFR dne 16.11.1990 v článku 28 odst. 1 uvádí, že smluvní strany uznávají právo dítěte na vzdělání a činí základní vzdělání povinným a bezplatně dostupným pro všechny.

Doufám, že naše škola splní všechny úkoly, které má před sebou a bude i nadále životaschopnou institucí, která je přínosem nejen pro všechny naše děti, ale i pro celou společnost.

Speciální mateřská škola

Historie a vznik Speciální mateřské školy

Podstatu výchovně vzdělávacího procesu ve Speciální mateřské škole při Fakultní nemocnici v Brně, pracoviště dětská nemocnice (dále jen SMŠ při FN) plně vystihují slova J.A.Komenského: "Všechno samo sebou plyň - nic násilím nevymáhej". To znamená, že učitelka se věnuje se zvýšenou mírou rozvoji individuality nemocného dítěte na základě citovosti a mravnosti a ani v minulosti tomu nebylo jinak.

SMŠ při FN vznikla 1.11.1956 na podnět přednosta infekčního oddělení doc.MUDr. Vladimíra Klusky. Nemocnice se tímto stala nejen místem léčby, ale i prostředím výchovy. Medicína i školství došlo k poznání, že léčebný proces probíhá rychleji a příznivěji, je-li dítě v dobré psychické kondici a jeho myšlení je odpoutáno od nemoci.

S vyučováním bylo započato v jedné třídě na sedmi odděleních infekčního pavilonu. Průměrně bylo zaměstnáno 17 dětí. Škola měla až do roku 1960 stále jednu třídu, ročně jí prošlo 148 dětí.

Ve školním roce 1960 až 1961 se SMŠ rozrůstá o další dvě třídy na kožním a očním oddělení FN. I počet dětí se tímto prudce zvyšuje. Za tento školní rok již SMŠ prochází 465 dětí.

Od září 1961 se na chirurgickém oddělení FN otevírá již čtvrtá třída SMŠ a dětí za rok je 581.

Na další rozšíření si SMŠ počkala do roku 1963, kdy se otevírají i třídy na ortopedii a neurologii. Zdravotníci velice kladně hodnotí práci učitelek. A právě z podnětu zdravotníků se škola koncem šedesátých let dále rozrůstá o další třídy na odděleních ORL, kardiologii, VÚP a dalších. Pro specifičnost výchovně vzdělávací práce je již od roku 1965 na učitelky kladen požadavek studia speciální pedagogiky.

Po roce 1990 je škola zařazena do soustavy speciálních škol. Nyní je SMŠ při FN největším zařízením svého typu v České republice, má širokou regionální působnost. Od 1.1.1995 má škola právní subjektivitu a zřizovatelem je Školský úřad města Brna. V současné době má škola 13 tříd a 13 učitelek, speciálních pedagogů, kteří vyučují na 22 odděleních nemocnice. I když klesá obložnost na odděleních, prošlo ve školním roce 1998/99 školou 4595 dětí.

První ředitelkou školy byla od roku 1956-1964 paní Marie Musilová, promováný pedagog. Za svoji příkladnou práci byla vyznamenána čestným titulem "Zasloužilý učitel". Po paní Musilové ve funkci ředitelky pokračovala paní Vlasta Jelínková 1964-1970. Další ředitelkou se stala paní Nina Zelená 1970-1990. V současné působí ve funkci ředitelky SMŠ při FN PaedDr. Jana Stěničková.

Současná výchovně vzdělávací činnost Speciální mateřské školy

Výchovně vzdělávací program SMŠ vychází z **Kurikula pro mateřské školy**. Kurikulum je upraveno pro naše podmínky a od 1.9.1998 mají všechny učitelky zpracovány nové týdenní plány výchovně vzdělávací práce s dětmi, které jsou tématicky rozděleny pro : JARO, LÉTO, PODZIM, ZIMU a doplněny vlastními pomůckami. Všechny plány jsou ještě rozšířeny o zvláštnosti individuálního přístupu k dětem na jednotlivých odděleních – např. dlouhodobě nemocní, zrakově postižení

Vlastní výuka malých pacientů probíhá čtyřmi způsoby:

1. učitelka pracuje s dětmi pouze u postýlek

tato forma výuky je pro učitelku nesmírně náročná, protože každému dítěti vše nové vysvětluje individuálně, tudíž u každého lůžka stále dokola. Tento typ výuky je aplikován např. na infekčním oddělení, oddělení JIP, ortopedii, pooperační chirurgii

.....

2. výuka probíhá v samostatné místnosti – “třídě”

jedná se o místnost, která je velice hezky vybavená všemi dostupnými pomůckami – od herního koberce až po magnetickou tabuli. Zaměstnání dětí je zde téměř totožné s běžnou mateřskou školou, vše probíhá vesele a radostně, často za přítomnosti maminek dětí. Výuka tohoto typu je např. na onkologii, ORL

Do této skupiny výuky se dá zařadit i improvizovaný herní koutek = v běžném nemocničním pokoji je část zařízena a vybavena jako herna v mateřské škole – příkladem může být chirurgie 8, interna 67, neurologie

Tyto typy výuky jsou pro děti nejvýhodnější, ale jejich realizace je často omezena buď prostorovými nebo organizačními důvody jednotlivých oddělení.

3. kombinovaný způsob výuky

část dětí může být zaměstnána ve “třídě” viz. bod 2, zbytek dětí zůstává, z rozhodnutí lékaře, na lůžku viz. bod 1.

Výuka tímto způsobem probíhá např. na chirurgii 10, interně 46, onkologii

4. výuka probíhá v jedné místnosti současně se základní školou

Společnou místností je nejčastěji jídelna oddělení. Tento typ práce vyžaduje značnou míru tolerance z obou stran a je uplatňován např. na chirurgii 10, onkologii 69

Každý výše uvedený typ výuky je něčím specifický, ale vždy záleží především na učitelce, jak si poradí v dané situaci a hlavně, jak naváže kontakt s malým pacientem. Pokud se v očích dítěte objeví alespoň jiskřička zájmu a náznak úsměvu, tak bývá většinou vyhráno. K tomu učitelky využívají speciální techniky z oblasti ergoterapie, muzikoterapie, psychoterapie, arteterapie ... Též uplatňují další postupy vhodné pro nemocniční prostředí. Všechny terapie se velice úzce prolínají. Například v ergoterapii lze dělat téměř vše - děti vyrábějí dárečky pro rodiče - přání k vánocům, velikonočům, peče se vánoční cukroví a vánoční perníčky pro zdravotnický personál. Hodně využíváme netradičních technik, které děti neznají - např.

tavení barevných vosků, práce s textilem, vypichování a prostřihování barevných obrázků pro výzdobu oken, otisky pórovité houby Zcela běžně děláme s dětmi keramiku.

Po domluvě se zdravotníky nabídneme dětem i přírodní materiál - zdobí se větve, které jsou zavěšeny na chodbách oddělení (vánoce, velikonoce). Dělalí se i květinové vazby. Dokonce i infekční oddělení je pestře vyzdobeno pomalovanými květináčky s živými květinami. Také děti pracují s nejrůznějšími modelovacími hmotami, kromě hlíny používáme i zdravotně nezávadnou plastelinu JOVI, se kterou mohou tvořit i malí pacienti na kožním oddělení. Ergoterapie se velice úzce prolíná s arteterapií. K tomuto účelu využíváme hlavně barvy, nejvíce prstové. Děti je milují, mohou s nimi pracovat i pacienti s infuzí, s braunilou a všichni mají ten nezapomenutelný hmatový prožitek z kontaktu s barvou. Malí pacienti tvoří pomocí otisku prstů či jiných částí těla nejrůznější obrazy a obrázky. Také pracujeme s keramickou barvou, malujeme na porcelán, kreslíme obrázky plastelínou

V této oblasti lze připomenout výstavu obrázků malovaných na sklo "STŘEPY ŠTĚSTÍ" a také výstavu malovaných květináčů "KDE KYTKY BYDLÍ ...", která se uskutečnila v dubnu 2000. Obě tyto výstavy měly po Brně velice kladnou odezvu.

Při výtvarné činnosti často s dětmi zpíváme a muzikoterapie se vlastně využívá téměř ve všech výchovně vzdělávacích činnostech, neboť hudba podporuje aktivitu. Máme hodně pomůcek - elektronické varhany jsou na všech odděleních, písničky a pohádky pouštíme z kazetových magnetofonů hlavně před operačním zákrokem nebo v případě, že je dítě upoutáno na lůžko. Také s dětmi často při rytmizaci využíváme nejrůznější hrací nástroje.

Pro obveselení dětí i zdravotníků pravidelně obcházejí všechna oddělení paní učitelky s maňáskovým divadlem a hrají dětem jejich oblíbené pohádky.

Také uskutečňujeme akce vyjímečného typu - např. ke Dni dětí jezdí do FN nejrůznější zvířátka ze ZOO a poníci z Domašova. Akce se uskutečňují na nádvoří infekční kliniky, kde si děti mohou pohladit lištičku nebo se svézt na poníkovi. Vedení FN dokonce umožnilo, že se zvířata dostala i k postýlkám na oddělení - pes, želva.

Další takovou akcí byl půldenní výlet dlouhodobě nemocných dětí s rodiči a sourozenci parníkem po Brněnské přehradě. Běžně pro děti děláme další zábavné akce- Mikuláš, soutěže ke Dni dětí, Karkulka, Ferda Mravenec S organizací těchto akcí nám pomáhá ZUŠ Veveří a SPGŠ Lerchova. Všechny tyto zábavné akce pro děti jsou natočeny na videokazety a

archivovány v několika fotoalbech. V této dokumentační činnosti budeme pokračovat i v budoucnu.

Aby nám tohle všechno kapalo, je nezbytná úzká spolupráce se zdravotníky, na kterou si naše škola nemůže stěžovat. Učitelka se radí s ošetřujícím lékařem, jak na dítě shodně působit. Jedině vzájemnou spoluprací školy a zdravotníků pak proběhne léčení úspěšně.

K úspěchu léčby napomáhá i prostředí, které dítě obklopuje. Právě v této oblasti spolupracujeme se zdravotníky velice úzce. Často se vrchní sestry obracejí na učitelku s požadavkem na výzdobu oddělení. Při této práci se nám nejvíce osvědčily barevné samolepicí fólie, ze kterých se snadno vystřihují nejrůznější pohádkové postavičky, které se lepí na skla nebo na dveře pokojů a ještě se dají snadno omývat. Pak se na děti usmívá třeba Ferda, princezna nebo další známí kamarádi.

Na požádání vedení FN jsme též společně se Speciální základní školou při FN vyzdobili dětskými výkresy prostory ambulancí v nově postaveném pavilonu G.

Za účelem ještě radostnější léčby jsme začaly od loňského roku provádět na všech odděleních tzv. **HERNÍ TERAPII**. K tomu nám slouží plyšový medvídek, lékařský kufřík, obrázkový a fotografický materiál o lidském těle a léčebných zákrocích. Ve vhodném okamžiku učitelka ukáže dětem na med'ovi co je čeká a děti si to na něm sami vyzkouší. Předcházíme tím stresům při skutečném vyšetření dítěte. Herní terapie je zpracována pro každou učitelku v přehledném metodickém návodu. Po ročních zkušenostech s herní terapií se stal "nemocný med'a" nedílnou součástí výuky na každém oddělení a děti ho milují. **Vždyť logem naší školy je "med'a s ovázanou tlapkou".**

Škola se také snaží o prezentaci na veřejnosti. V rámci možností se zúčastňujeme nejrůznějších výtvarných soutěží - např. Brněnské vánoce, Oblíbený pohádkový hrdina, Prázdniny Také se pravidelně zapojujeme do "Brněnské spirály" a posíláme výkresy do nadace "Na vlastních nohou". Za tuto akci škola obdržela osobní poděkování od paní B. Jensen, prezidentky nadace. Pro Svaz chovatelů děti kreslí nejrůznějšími technikami kočky, které zdobí interiéry Mezinárodních výstav ušlechtilých koček. Tyto práce jsou výtvarníkem vyhodnoceny a děti odměněny pěknými cenami.

Budoucnost a trendy Speciální mateřské školy

Díky pochopení ze strany Školského úřadu města Brna a výborné spolupráci se zdravotníky by se škola měla i v budoucnu nadále otevírat veřejnosti. V rámci projektu "Nemocnice pro děti" chceme uskutečňovat pravidelné návštěvy zdravých dětí v naší SMŠ a pomocí "Médi" je seznamovat s prostředím nemocnice.

Od září roku 2000 bude ředitelství SMŠ přestěhováno do areálu dětské nemocnice, tato skutečnost je pro nás velice potěšující a měla by napomoci k větší vzájemné spolupráci mezi učiteli a zdravotníky.

V oblasti výtvarné výchovy, která je doménou naší výchovně vzdělávací práce, chceme začít s malováním na hedvábí, na kachličky, s výrobou kašírovaných loutek a s jinými netradičními technikami.

Prostě máme toho naplánováno hodně a věříme, že se nám naše (mnohdy až příliš odvážné a netradiční) nápady podaří realizovat.

Vždyť nám všem by mělo jít především o to, aby malý pacient měl na svůj pobyt v nemocnici alespoň jednu pěknou a zajímavou vzpomínku. Doufáme, že naše škola k tomu trochu napomůže.